

Renanthera citrina Aver. 1997

Tháng giêng năm 1999, chúng tôi đã trình bày với quý bạn cây lan Phượng vĩ vàng, (*Renanthera citrina*) trong bài "[Bốn Cây Lan Mới của Việt Nam](#)".

Sau những chuyến về thăm quê hương 2009-2010, chúng tôi có tương thuật và ghi hình ảnh những cây lan này ở vườn nhà anh Nguyễn Minh Đức tại Hà Nội và Nguyễn Hữu Vinh ở Đà Lạt, kế tiếp đến là cây lan của anh Ngô Quý Tạo tại Westminster.

Đà Lạt 2009

Nguyễn Minh Đức 2010

Đà Lạt 2010

Ngô Quý Tạo 2012

Nhưng trông thấy cây lan là một chuyện, nhưng phải là cây lan của mình sở hữu mới quý, nhất là cây lan của quê hương thân yêu. Kể từ khi gặp gỡ tiến sĩ Leonid Averyanov và năm 1998 và sau khi nhận được tập ảnh trên 400 tấm của Karel Peterzelka, Cựu Tổng lãnh sự Công Hòa Tiệp tại Việt Nam, tôi hằng mơ ước có một số hoa lan Việt Nam.

Tháng 9 năm 2012 khi dự hội Fascination of Orchid Show tại Costa Mesa thấy gian hàng của Peter Lin có bán mấy cây *Renanthera* còn nhỏ chỉ mới cao khoảng 15 phân (6"), giá bán 40\$. Tôi hỏi:

Anh có cây nào lớn hơn không?

Tôi có một cây còn để ở ngoài xe, nhưng muốn để dành lại cho mình.

Tôi cố gắng thuyết phục với lý do anh còn có thể mua được và sau đó anh thuận bán cho tôi với giá đặc biệt 50\$. Khi mua cây mới cao 25 phân (10"), nhưng cành lá xanh tốt và có một nhánh nhỏ dưới gốc. Cây lan được trồng trong một chậu nhỏ, chiều ngang 7,5 phân (3"). Tôi khoét thêm lỗ ở ngang chậu cho thông thoáng và lồng vào trong một chậu lớn hơn, chung quanh có bỏ thêm vỏ thông và perlite. Sau 5 tháng nuôi trồng, cây chỉ thêm 1 lá và cao được 2 phân (0.8"), còn nhánh nhỏ mọc chẳng thêm được lá nào.

Vào giữa mùa Đông thấy cây nhú mầm hoa, tôi mang vào trong nhà để gần cửa sổ phía Nam. Thành phố Westminster, nơi tôi ở vào mùa Đông có nhiều đêm lạnh xuống tới 1.7-2.2°C (35-36°F) làm cho cây *Den. anosmum* vừa mới chớm nụ đã bị thui ngay, mấy mầm cây *Den. thyrsiflorum*, *Den. cretaceum* ra muện cũng bị thối ngọn.

Mang vào trong nhà tưới nước mỗi tuần một lần, bón phân Grow More 20-20-20 thật loãng 1/4 thìa cà phê cho 4 lít (1 gal) nước 2 tuần một lần, tôi cũng bỏ thêm phân chậm tan 14-14-14. Vì lò sưởi trong nhà đã được ấn định ở mức 20-21°C (68-70°F) ban ngày và 18-19°C (65-66°F) vào ban đêm. Để tăng thêm độ ẩm, tôi để chậu cây trong một khay nhựa luôn luôn có khoảng 2-3 phân (0.8-1.2") nước và có mấy thanh gỗ để giữ cho cây có hơi ẩm mà đáy chậu không bị ngập nước. Ngoài ra có một máy phun hơi ẩm chỉ chạy khi lò sưởi tỏa ra hơi nóng dù rằng những lỗ thông hơi trực tiếp thổi vào nơi để cây đã được bịt kín.

Lá cây dần dần trở nên xanh ngắt và chồi hoa tăng trưởng chậm chạp, mới đầu chỉ có một, nhưng sau đó chồi thứ 2 xuất hiện ở nách lá phía dưới. Khoảng nửa tháng sau, chồi hoa thứ 3 xuất hiện ở nách lá dưới cùng và sau đó lại thêm một chồi hoa nữa, nhưng quan sát kỹ mới biết là chồi này mọc từ nhánh cây con chỉ mới có 4 lá và cao chưa đầy 10 phân (4").

Tôi tính cắt bỏ nhưng lại tò mò muốn để thử xem sao dù biết chắc rằng nếu cắt đi, chồi hoa sẽ mọc được mạnh mẽ hơn. Nhưng chẳng bao lâu, chỉ hơn một tuần sau nhánh hoa này biến từ màu xanh sang màu nâu và từ từ thui chột nên đành phải cắt bỏ.

Một tuần lễ sau bông hoa đầu tiên hé nở và trong 3-4 ngày sau chùm hoa lớn dài 30 phân (12") đã mãn khai với 17 hoa và 2 nụ. Chùm thứ 2 dài 15 phân (6") có 4 chiếc nụ hỹ còn đương phong nhụy.

Theo tài liệu sơ khởi trong bài: Bốn cây lan mới của Việt nam, tiến sĩ Leonid Averyanov đã mô tả cây lan đã tìm được ở huyện Tùng Khê, Hòa Bình vào tháng 4, năm 1995, và sau đó cũng tìm thấy tại huyện Trà Lĩnh, Cao Bằng vào tháng 10 năm 1995 như sau:

Thuộc loại phong lan (epiphytic) thường mọc ở cành cây, gốc cây Tên Việt loại này gọi Huyết nhưng, thông thường hoa màu đỏ thẫm nhưng cây này hoa màu vàng. Thân đơn cao chừng 20 cm (8"), lá cứng dài 9-14 cm (3.5-5.5"). Dò hoa dài 13-15 cm (5-6") có 7-10 hoa nhỏ chừng 2.5 cm (1") màu vàng chanh có vài điểm tím. Hoa tuy không thơm nhưng nở đồng loạt nên rất đẹp và đến 3 tháng mới tàn.

Như vậy so với cây lan mà các khoa học gia đã tìm thấy, cây lan của tôi cao tới 30 phân (8"), hoa nhiều và to hơn với chiều dài tới 5 phân (2"), nhưng còn thua kém cây lan trong vườn của anh Nguyễn Hữu Vinh ở Đà Lạt rất xa. Cây này cao hơn một thước và 2-3 chùm hoa ít ra cũng tới 70-80 phân (27.5-31.5"). Vì để trong nhà độ ẩm rất thấp, nên hoa đã tàn trong khoảng 2 tháng, nếu để ở ngoài trời có lẽ sẽ lâu tàn hơn.

Là một kẻ gần đất xa trời, sống xa quê hương cả vạn dặm đường mà còn sở hữu một cây lan của cố quốc thân yêu đó là niềm an ủi và hạnh phúc vô biên nhất là cây lan này lại có những đóa hoa vàng như trái chanh vừa chín, điểm thêm vài chấm tím đỏ, chỉ tiếc rằng chiếc máy ảnh rẻ tiền và ánh sáng của ngọn đèn nên đã không ghi lại được màu sắc trung thực.

Xin ghi lại những gì đã làm, đã thấy và hy vọng sẽ giúp các bạn yêu lan một chút kinh nghiệm còn con.

Westminster 5-2013
BÙI XUÂN ĐÁNG